

LJUS ♥ FÄRIG

En enhetlig terminologi skapar klarhet. Arkitekten Karin Fridell Anter driver ett forskningsprojekt som skapar ökad förståelse kring sambandet mellan ljus och färg.

TEXT ALBIN WIBERG ILLUSTRATION DAN BERGLUND

» **TÄNK OM ALLA STERILA** tandläkarmottagningar med stickande lysrörsljus i stället var inredda som mysiga kaféer i murriga färger med dämpad belysning. Hur skulle det förändra vår uppfattning om rummet?

Samspelet mellan färg och ljus för att framkalla en viss stämning har sedan urminnes tider använts i allt från skräckfilmer till inspirerande hemma hos-reportage i flådiga inredningsmagasin. Faktum är att ljus är själva förutsättningen för att våra synceller på ögats näthinna ska kunna registrera färger över huvud taget. Trots den omfattande forskning som bedrivits i ämnet använder sig experter inom de olika delområdena fortfarande av olika terminologi. Men en lösning är på gång.

KARIN FRIDELL ANTER ÄR ARKITEKT och docent med färg som specialitet. Hon driver ett forskningsprojekt, vid Konstfack i Stockholm, som bland annat syftar till att kartlägga vår uppfattning av färg och ljus i rummet, samt att skapa en enhetlig terminologi inom yrken som arbetar med färg och ljus.

– Kunskapen om färg och kunskapen om ljus finns i dag hos olika personer vid olika institutioner och det är väldigt få som har kunskap inom båda områdena, trots att det är ett och samma upplevelseområde. På samma vis finns det folk som har tekniskt eller fysiskt baserad kunskap och de som har upplevelsemässigt baserad kunskap. Man har olika terminologi och olika vetenskapliga traditioner så det blir en väldig förvirring, säger Karin Fridell Anter. Detta innebär att korsbefruktningen mellan

de olika områden är väldigt begränsad. Ett dilemma man nu hoppas få bukt med.

PROJEKTET GÅR LITE SKÄMTSAMT under namnet SYN-TES, en liten ordlek eftersom det handlar om synintryck och om att syntetisera ovan nämnda kunskapsområden. I arbetsgruppen ingår folk från färgtillverkaren Alcro-Beckers, lamptillverkaren Philips, NCS Color och glastillverkaren Saint Gobain – eftersom fönsterglas är en viktig del i hur man upplever

» I engelskan skiljer man till exempel på paint och color. «

färg i rummet. Dessutom är forskare från Miljöpsykologen i Lund, arkitektur och vårdvetenskap i Göteborg, Aalto-universitetet i Helsingfors, en dagsljusexpert från Trondheim, en perceptionspedagog från Konstfack samt Karin Fridell Anter med i forskargruppen.

– Vi träffas och tar upp olika delar av det här problemområdet och undersöker och diskuterar det för att få till en samsyn. Arbetet omfattar ett flertal olika delprojekt. Ett av dem heter Optima, en förkortning av "Pilotstudier kring optimering av energibesparing, rumsupplevelse och funktionalitet vid belysningsplanering".

I klartext innebär det att ett försöksrum, i

full skala, som ljus- och färgsatts byggs upp enligt fyra krav från forskargruppen: Att det ska vara energisnålt, att det ska vara ljust nog för att man ska kunna läsa och utföra andra arbetsuppgifter, att man ska kunna se färger ordentligt, och dessutom upplevas trevligt att vistas i. Man utsätter sedan försökspersoner för olika ljus- och färgsättningar, och undersöker resultaten för att få reda på i vilken mån de olika faktorerna motverkar och samspekar med varandra.

– När vi testade i går hade vi en vit vägg och en grå vägg, och i hörnet stod en grå pelare som gjorde att gränsen mellan vitt och grått blev diffus. Genom att måla pelaren vit, och alltså förflytta gränsen bara några decimeter, fick vi helt andra testresultat. Så håller vi på i vår strävan att leta oss fram till en optimal situation.

Sådana överväganden och de slutsatser de leder till är en viktig del av projektet.

– Ibland är det kunskaper som ljus- och färgsättare redan besitter, men som inte finns på pränt. Nu för vi ner allt på papper så att man så småningom ska kunna ge mer generella råd i ämnet.

Vad har ni kommit fram till så här långt?

– Vi har bara hunnit göra den första anpassningen av rummen, så vi har inte kommit så

långt ännu. Jag vill poängtera att projektet inte handlar om att komma fram till någon slags universell slutsats om exakt vilken färg och vilket ljus som får oss att må bäst, utan snarare om hur man kan kombinera färger och ljuskällor på olika sätt och hur det påverkar oss, så det är väldigt komplext.

ETT ANNAT DELPROJEKT handlar om terminologin. Där diskuteras bland annat hur orden för färg och ljus hittas. När det gäller ordet färg till exempel har det svenska språket samma ord för smeten som finns i målarburken (exempelvis linoljefärg) som för det vi ser som färg, alldeles oavsett material (exempelvis hårfärg). Det gör att det lätt kan bli missförstånd.

– I engelskan skiljer man till exempel på paint och color. Ytterligare ett exempel är när man diskuterar mätning av färg eller ljus.

Det finns apparater till det, men de är anpassade efter en speciell situation och berättar inte vad man uppfattar i andra situationer.

Det kan alltså tekniskt sett vara exakt samma mängd ljus i två rum, men trots det upplevs det ena rummet ljusare än det andra. Vilket kan hänga ihop med att personen vistas i en ljus eller mörk miljö innan hon klev in i rummet.

– Upplevt ljus och mätbart ljus är två olika saker, precis som uppfattad färg inte kan mätas med instrument. Detta är typiska exempel på hur folk med olika kunskapsområden och kompetenser pratar bredvid varandra hela tiden. Man använder samma ord för olika saker eller olika ord för samma saker. Vi jobbar med att sammanställa alla ord där vi löper risk att missförstå varandra. Där hoppas vi kunna komma fram till en tydligare terminologi som kommer att göra det enklare för bland annat arkitekter och personer inom färg- och ljusbranschen att kommunicera med varandra och förstå vad den andra menar.

Målet är att vara färdig med projektet någon gång under 2011. Resultatet sammanställs i en bok som som förhoppningsvis en gång för alla skapar klarhet inom branschen. ✨

FORSKNING OM FÄRIG OCH LJUS

Karin Fridell Anter tog initiativ till forskningsprojektet, vid Konstfack i Stockholm, eftersom hon under många år som arkitekt, med färgsättning som specialområde, stötte på problem med den skiftande terminologin inom ljus- och färgbranschen. Målet är att skapa en gemensam terminologi och en ökad förståelse kring sambandet mellan ljus och färg.